

Csengery Imre előadó *(olvassa a IV-dik osztály jelentését Buday Lőrincz, Beregmegye mezőkészonyi kerülete képviselője választására nézve; az osztály vizsgálat kiküldetését ajánlja. Közhelyeslés.)*

Elnök: Méltóztatnak a vizsgálatba belenyugodni? *(Felkiáltások: Belenyugszunk!)* Tehát vizsgálat fog elrendeltetni. Az a kérdés van még hátra, kit méltóztatnak a vizsgálatra kiküldeni? *(Felkiáltások: Csik!)* Tehát Csik András képviselőtársunk bizatik meg a vizsgálattal. *(Közhelyeslés.)*

Csengery Imre előadó *(olvassa a IV-dik osztály jelentését Dobrzánszky Adolf, Sárosmegye zborói kerülete képviselője választására nézve; az igazolást ajánltatik. Közhelyeslés.)*

Elnök: Elfogadja a tisztelt ház az osztály véleményét? *(El!)* E szerint Dobrzánszky Adolf igazolt képviselőnek nyilvánítatik.

Csengery Imre előadó *(olvassa a IV-dik osztály véleményét Pest-Pilis és Soltmegye abonyi kerülete képviselője Orczy Béla báró választása tárgyában; igazolást véleményez. Közhelyeslés.)*

Elnök: Méltóztatnak elfogadni az osztály véleményét? *(Elfogadjuk!)* E szerint Orczy Béla báró az igazolt képviselők sorába vétetik fel. *(Közhelyeslés.)*

Csengery Imre előadó *(olvassa a IV-dik osztály jelentését Fehérmegye bodajki kerülete képviselője Miske Imre báró választása tárgyában; igazolást véleményez. Közhelyeslés.)*

Elnök: Elfogadtatik az osztály véleménye? *(Elfogadjuk!)* Miske Imre b. igazolt képviselőnek nyilvánítatik.

Az ülés folyama alatt adta be Deáky Lajos képviselő úr megbízó levelét. Ez a kilencz tagból álló igazoló bizottsághoz utasítottatik.

Millutinovics Szvetozár: Bátorokodom a tisztelt házat felkérni, hogy holnap ne méltóztassék ülést tartani, mert a görög egyháznak ünnepe van. *(Közhelyeslés.)*

Elnök: A jövő ülés pénteken lesz.

Az ülés végződik 2 1/4 órakor.

XII. ORSZÁGOS ÜLÉS

1866. jan. 19-dikén

Szentiványi Károly elnöklete alatt.

Tárgyai: Bemutatatik egy választás melletti kérvény, továbbá az oszterni lakosok panasza, hogy a szolgabíró nem a többség választottját, hanem a kisebbség jelöltjét nevezte ki bírójokká. Zsoldos Imre, Manojlovics Milán, Dedinszky József, Ivánka Zsigmond, Csörghe László és Kuba János igazoltatnak, Médán Endre és Sipos Ferencz választása iránt vizsgálat rendeltetik.

Az ülés kezdődik 10 1/4 órakor.

Elnök: A mai ülés jegyzőkönyvét Ráday László gróf fogja vezetni, a szólókat pedig Tóth Vilmos jegyzi fel. Következik a tegnapi ülés jegyzőkönyvének meghitelesítése.

Joannovics György jegyző *(olvassa a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kőszeg választókerület több választója Babarczy Antal báró mellett kérvényt adott be. Ez a kilenczes osztálynak fog átadatni. *(Helyeslés.)* Torontálmegye Osztern helységének lakosai panaszojják, hogy a járásbeli főszolgabíró összehívta bíróválasztás végett a helység lakosait, kik megszavaztak előtte, ő azonban nem a többség szá-

vazata által választott bírót, hanem azt nevezte ki, kit a kisebbség kívánt. Ez a kérvényi bizottsághoz utasítottatik. *(Helyeslés.)* A IV-dik osztály előadója fogja előadását folytatni.

Csengery Imre előadó *(olvassa a IV-dik osztály véleményét Zsoldos Imre Borsodmegye dédesi kerületbeli képviselő ügyében. Az osztály megsemmisítést kíván.)*

Keglevich Béla gróf: Kérem a választási jegyzőkönyv felolvastatását.

Csengery Imre előadó *(olvassa a jegyzőkönyvet.)*

Keglevich Béla gróf: Tisztelt ház, az előttünk levő kérdéshez ohajtok hozzászólni, először is azért, mert meggyőződésem szerint ezúttal nem

oszthatom az osztály véleményét ez ügyben; továbbá jogosítva érzem magamat némileg hozzászólani azért is, mert, azon kerületben bírok, és így természetes, hogy érdeklődök ezen választás iránt, és ismerem egyszersmind azon körülményeket, melyek ott fenforogtak. Ennélfogva bátor leszek igen röviden a tárgyhoz szólni, és elmondani az okokat, melyeknél fogva az osztály véleményét elfogadhatónak nem tartom. Nem tartom elfogadhatónak pedig 1-ször azért, mert igen ohajtom, hogy midőn valamely választásnál az elnök eljárása kérdés alá vonhatóknak látszik, élesen különböztessük meg, vajon az elnök eljárása valóban úgy támadható-e meg, hogy a törvények világos rendeletét megszegte, vagy pedig ezt határozottan állítani nem lehet, hanem oly körülmény forogván fenn, midőn a törvény egyenes utasítást nem ad, ő e részben — ha szabad magamat így kifejeznem — mintegy nem a törvény ellen, hanem a mellett intézkedett. *(Helyeslés.)* Nem oszthatom az osztály véleményét továbbá ez ügyben azért sem, mert az elnöknek vádolt eljárása nem pártérdekből, sem egyik vagy másik félnek való kedvezésből, hanem, mint az iratokból kitűnik, egyenesen az ellenfél világos ohajtására és a másik félnek beleegyezése folytán történt, miről a most olvasott jegyzőkönyv meggyőzhet bennünket. Nem pártolhatom az osztály nézetét azért sem, mert a törvénynek a választásokról szóló 5-dik szakaszában, ha végig nézzük, egyetlen egy olyan tételt sem látunk, mely világosan eltiltaná azt, hogy kétfelé ne történhessék a szavazás. De ha ezt el is fogadjuk, még sem lehet az osztály véleményét pártolni, mert szerény nézetem szerint a vád sulya tulajdonkép nem is a kétfelé való szavazásra neheztül: mert midőn a felek kölcsönös beleegyezése folytán az elnök úgy intézkedik, hogy két egymáshoz igen közel levő szavazóasztalon az ő folytonos, és lehetséges fölfigyázása mellett történik a szavazás, nem is mondhatjuk, hogy kétfelé történt a szavazás, hanem csak egy helyen történt, épen úgy, mint például valamely tanácskozásnál, hol jobbra-balra vannak asztalok, és az elnök azt mégis tudja figyelemmel kíséreni. A fölül, melynek bennünket vezérelni kell, nézetem szerint az, hogy a jegyzőkönyvből, mely tökéletesen rendben van, ki nem tűnik az, hogy ezen, a törvénybe világosan nem ütköző választást az ellenfél megtámadta volna akár óvás, akár más valami által; csak utólagosan jutott arra a gondolatra a bukott fél, hogy ezen körülményt felhozza, támasztékot remélvén ebben a választás megsemmisítésére. Én így fogom fel ezen körülményt, minélfogva az osztály véleményét nem pártolandónak és Zsoldos Imrét igazolandónak vélem.

Zichy Jenő gr.: Én sem tartozok azok közé, kik az osztálynak véleményét pártolhatnák. Ha a

tárgy megfordítva állana, és Zsoldos Imre, a megválasztott követ élt volna azon csellel, hogy ő kívánta volna, hogy két asztalnál történjék a szavazás, és a másik párt óvás nélkül állt volna el a szavazástól: akkor tökéletesen érteném az osztály indítványát. De így, a mint a dolog előttünk áll, hogy a kisebbségben levő párt most, bukása után, a többséget ezen csellel ki akarja játszani, sehogy sem találom helyesnek az osztálynak véleményét. Emlékeztetem t. követtársaimat, kik 61-ben itt voltak, hogy május 1-én, a XV-dik ülésben oly eset tárgyalatott, hol nem két, hanem öt helyen történt a szavazás, és a t. ház igazolta az ily módon megválasztott képviselőt. *(Felkiáltások: Ki az?)* Az Vojnics Lukács volt Bácskából. Én, t. ház! pártot lom Keglevich Béla indítványát, és miután az itfenforgó tények olyanok, hogy azokat nem tagadja senki, és így vizsgálatról szó sem lehet, azért azt mondom, hogy Zsoldos Imre tagtársunk igazolandó. *(Helyes!)*

Somossy Ignác: Tisztelt ház! Én a IV-ik osztályban, hol ezen ügy tárgyalatott, azon kisebbséghez tartozom, mely az osztály véleményét nem helyeselte. Célja a törvénynek és szabályoknak, melyek hozattak: biztosítani, hogy a többség nyilatkozhasseék. Az alkalmazásban azonban többnemű eltérés történik. Csak két példára hivatkozom. A törvény a szavazást nyilvánosnak rendeli, a nevek följegyzésével; ennek ellenében, mi a titkos szavazásnak egy alkalmazását már elfogadtuk. Az összeíró küldöttségekre nézve is ki van a törvényben mondva, hogy bizonyos kijelölt helyen teljesítsék az összeírást; mégis az alkalmazásban, mint czélszerűbbet, a járó küldöttségeket fogadtuk el. Ezen esetben sokkal kisebb eltérés történt: a szavazás egy helyen, de két asztalnál történt, és, mint a jegyzőkönyv igazolja, utólag minden község leszavazásával a szavazatok összeszámitása nyilvánosan történt. Ez oly eljárás, mely magában is, így felvéve, már elegendő volna a felek jogainak biztosítására; de mindezekon felül áll még azon körülmény; hogy ezen eljárás épen azon résznek a kérésére történt, a mely jelenleg illoyaliter panaszt nyujt be ellene. *(Helyes!)* Méltóztassanak megnézni a jegyzőkönyvet; nem azt állítja, hogy két helyen történt a szavazás. Még a másik fél is azt mondja, hogy nem két helyen, hanem egy helyen, csupán két különböző asztalnál történt. A többség is feltűnő, mert 450-nel haladja meg a kisebbséget; a többség tehát sehogy sem foroghatván kétségben, s azt sem mondhatván a kisebbség, hogy valami részben megcsalatott volna, a meny nyiben ez eljárás az ő kívánsága szerint történt, én az osztály véleményével ellenkezőleg az igazolás mellett szavazok. *(Helyes!)*

Zsedényi Eduárd: Az osztálynak ezen vá-

lasztás megsemmítése iránti véleménye két alapon nyugszik. Az első az, hogy az osztály nézete szerint két asztalnál törvényesen a szavazás nem történhetik. A második az, hogy a szavazás nem egy küldöttség előtt történt. Nem olvastam a törvényben, hogyha a választás szavazásra kerül, az csak egy asztalnál történhessék; hanem, igenis, olvastam azt, hogy a szavazás egy küldöttség előtt, és a szavazók neveinek ugyanazon küldöttség által feljegyzésével teljesíthessék. Már a jelen esetben a szavazatszedő küldöttséget maga az osztály is törvényszerűnek ismeri, valamint elismeri azt is, hogy a szavazás egész nap folyt, mint többnyire szokásban van, egy asztalnál. Hanem később, a folytonos esőzés miatt, midőn a választók, kik a szabadban várakoztak, semminemű menedékhelyet nem találtak, a szavazás siettetése tekintetéből magok kérték a küldöttséget, hogy két asztalnál szavazzanak. Ekkor, bár másik szavazatszedő asztalt is állítottak, mely előtt a szavazás folyt, ez azért csak egy küldöttség előtt történt. *(Helyes!)* Mert ha a szavazatszedő küldöttség helyettes elnöke egyik szavazatszedő asztalhoz megy, a másikhoz pedig a jegyző, de mindig a szavazatszedő küldöttség elnöke ellenőrködése mellett, s midőn a szavazás befejeztetett, mindenik előadja, hogy ennyi meg ennyi a többség, tehát a szavazók neveinek nyilvános bejegyzése által ugyanazon egy küldöttség előtt történik a szavazás: tagadom, hogy két különböző szavazás és két külön küldöttség volt. *(Helyes!)* De ezen képviselőház, a mint tudom, a titkos szavazásban is megnyugodott, a mi tán nem annyira a törvény szavainak ellenére, mint inkább a törvény szellemében van, mint ezt gr. Zichy Jenő felemlítette. Ha jól emlékezem, Szabadka képviselője Vojnics Lukács megválasztása ellen az osztály azt hozta föl, hogy a szavazás több ládába és nem nyilvánosan történt, bár nemes Szabolcsmegye tiszalöki kerületének nagyérdemű képviselője, ki akkor az osztály tagja volt, azon felvilágosítást adta, hogy maga az osztály nem a titkos szavazást vette tekintetbe, hanem mert a jegyzőkönyvből ki nem tűnt, hogy a szavazók nevei a küldöttség által nyilvánosan följegyeztettek, mégis a képviselőház, miután látta, hogy a törvény világosan meg nem sértetett, sem visszaélés nem történt, a választást igazolta. Ezt a jelen esetre alkalmazva, minekutána több ládába és így több asztalnál történt bár a szavazás, de ugyanazon egy küldöttség előtt, s nem titkosan, de nyilvánosan történt a szavazás: nem semmisíthető meg a választás, annál kevésbé, mert itt megvolt azon biztosság, hogy a választási szabadságnak egyáltalában semmi hátránya nem történt. Én általában véve azt hiszem, hogy mindazt, a mi a törvénynek megsértése és a választási szabad-

ság hátránya nélkül a választási jog kényelmesebb gyakorlatára szolgál, azt nekünk elő kell segíteni *(Helyes!)*, nem pedig épen aprólékos nehézségek által a választási jognak gyakorlását megszorítani, mi ugy is sok idővesztéssel jár, és a választót elidegeníteni. Én ebben sem törvényszerűséget, sem szabadelvűséget nem találok; ennél fogva Zsoldos Imre képviselőt igazolandónak velem. *(Közhelyeslés. Szavazzunk!)*

Gábríel István: Én sem lehetek egy értelemben a t. osztály véleményével. Legfőbb kérdésnek tartván a két asztalnál szavazást, e kérdéshez kívánok néhány szót szólani. Ha a két asztalnál szavazás a felek közül akármelyik részről ellenzésre talált volna, talán inkább lehetett volna kérdést támasztani ezen választás igazolása iránt; miután azonban azt épen azon kisebbségben levő párt javasolta, mely jelenleg ezen alapon kívánja a választás megsemmisítését, én azon véleményben vagyok, hogy ha ezen alapon Zsoldos Imre követársunk választása megsemmisíttetnék, egy valóban erkölcstelen törekvés diadalra jutása mozdíthatná elő, azon törekvése t. i., hogy a kisebbségben levő párt elől elenyészvén a győzelemre jutás minden kilátása, a félrevezetés eszközét akarja felhasználni céljának kivitelére. *(Igaz!)* Részemről azt tartom, hogy ezen célzat, ezen törekvés, sikerét nem arathatja, mert a szavazatszedésnek hivatalos kezelése mintegy a compromissumnak alakját ölté fel; már pedig hazai gyakorlat szerint a compromissum természete a törvény formáságainak megrövidítése, mindazáltal az állam által kitűzött cél körvonalán belül. Nem lehet továbbá figyelem nélkül hagyni azon körülményt, hogy a kisebbségben levők indítványba hozván a két asztalnál szavazást, ez a többség pártjának szavazói tömegénél általános részvétre talált, és miután a többség választóinak vezérei ezt egy ideig ellenzették, a választók tömegében ezen ellenzés általános türelmetlenséget idézett elő, és a választók feloszlással fenyegettek, a mint hogy több választó el is távozott: e szerint a többség erkölcsileg volt kényszerítve az indítvány elfogadására. Ennél fogva én Zsoldos Imre urat igazolandónak velem. *(Helyes!)*

Mocsáry Lajos: T. ház! Nem pártolhatom az osztály véleményét, mert véleményem szerint tulságosan szigorú volt a törvényalkalmazásban. Véleményem szerint különbséget kell tenni a között, midőn lényeges dologban követtek el törvénysértést, meg a között, midőn épen nem lényeges mellékdolgok ellen történt valami vétség; mert az ellenkező eljárás bennünket képtelenségekre, sőt igaztalanságokra vezetne. Nekünk ugyanis csak egy módunk van a visszatörülésre, csak egy büntetéssel élhetünk, és ez nem más, mint a választás-

tás megsemmisítése. Már most nem lehet nagy és csekély vétségek esetében egyaránt a szigorú büntetést, mely egyedül áll rendelkezésünkre, alkalmazni; azt tartom, ez valóságos drakói eljárás volna, épen úgy, mintha egyenlően halállal büntetnék mind az apagyilkost, mind azt, ki valami csekély lopást követ el. A t. ház, midőn legközelebb némely választást megsemmisített, azt nem csupán rigorismusból tette, hanem tette azért, hogy a bekövetkező választások alkalmára rossz példát ne statuáljon. Mindenesetre igen veszélyes példa volna, ha megengedtetnék az elnököknek, hogy a mikor neki tetszik, megszüntesse a szavazást; ebből a legnagyobb visszaélések támadhatnának. Hasonlóképen nagy visszaélésre adhatna okot az, ha a második szavazás alkalmával nem bocsáttatnék az egész választó közönség szavazására. De a jelen esetben, midőn két helyen történt a szavazás, abból sem a választók szabadságára, sem választási jogaik gyakorlására semmi rossz, semmi veszély nem következett; sőt épen a jelen példa alkalmából kellene a háznak szentesítenie azon gyakorlatot, hogy szükség esetében ne csak egy, hanem két asztalnál is lehessen gyakorolni a szavazást. Méltóztassék meggondolni, mily nehéz dolog az, midőn oly roppant tömegekkel kell rossz téli vagy kellemetlen őszi időben intézni s vezetni a választást. Ebből származnak a legnagyobb rendetlenségek, ezek adnak okot a verekedésekre, melyeknek következtében aztán a választásokat meg kell semmisíteni.

Azt mondják, uraim, hogy fenn kell tartani a törvény iránt való tiszteletet és azért szigorúan ragaszkodni kell annak minden betűjéhez. Én azt tartom, t. ház, hogy teljességgel nem fogjuk az által fenntartani a törvény tekintélyét, ha minden betűje szigorú alkalmazása által igaztalanságot fogunk elkövetni a választók és megválasztottak iránt. Ez az eset a jelen kérdésben is. Itt a választás tökéletesen rendben folyt le, igen nagy a többség; és mi a választást mégis egy igen csekély, lényegtelen hiba miatt megsemmisítetők!

S annál nagyobb volna a sérelem, ha itt a törvény szigorú alkalmazása diadalra emelkednék, mert valóban kárhóztatásra méltó eselszövény követtetett el. Világos a jegyzőkönyvből magából, hogy az ellenpárt maga indítványozta a két helyen való szavazást; és aztán látván, hogy nem lesz többsége, mégis óvást tesz, és azt hozza föl a kérvényben, hogy itten törvénysértés volt, s e miatt meg kell semmisíteni a választást. Így nem tartjuk fenn a törvény iránti tiszteletet, sőt csökkenteni fogjuk, csökkentvén a kegyeletet, melylyel a nép az 1848-iki törvények iránt viseltetik. Én Zsoldos Imre urat igazoltatni kívánom. (*Szavazzunk!*)

Tóth Vilmos jegyző: Még föl vannak jegyezve Halász Boldizsár, Tóth Lőrincz, Bónis Samuel, Lónyay Menyhért, Tisza Kálmán és Szentkirályi Mór képviselő urak. (*Szavazzunk! A nevezett képviselők elállanak a szótól.*)

Csengery Imre előadó: Nem fogok visszaélni a t. ház türelmével. (*Zaj. Szavazzunk!*) Előre megmondám, hogy hosszasan nem fogok visszaélni a t. ház türelmével; de miután az osztály véleménye mindazok által, a kik még eddig szóltak, meg volt támadva, és az osztály védelmére még egy hang sem emelkedett, méltóztassanak megengedni, hogy a jelen esetben kötelességemet annál inkább teljesítem, mert az meggyőződésemmel szoros összhangban áll.

Sort tartani azok felett, mik itt elmondattak, nehezen tudnék. Egyenkint röviden felelek azokra, a mik felhozattak.

Felhozott mindenekelőtt az 1861-iki példa, Vojnics Lukács esete, s azon eset a jelen esettel analognak állítatott fel. Méltóztassanak bár megnézni az 1861-iki naplót, az az eset a jelennel épen nem analog. Titkos szavazás volt az, mint már fölemlítettett, és a választás oly módon történt, hogy öt ládába ejtettek a szavazók által a golyók, de valósággal csak egy küldöttség volt ott, és egy küldöttség járt el, úgy hogy abban az esetben sem az osztály véleménye, sem annak következtében az országgyűlés tárgyalása nem a körül forgott, több helyen történt-e a szavazás, hanem csupán a körül, hogy titkos szavazás volt és a titkos szavazás mellett a szavazók nevei nem jegyeztettek fel. Azon kérdésre, vajon többfelé lehet-e szavazni vagy nem, a tárgyalás akkor nem vonatkozott, ezen eset iránt a ház határozottan egyáltalában nem intézkedett, és így ez esetben előzmény, melyre hivatkozni lehetne, egyáltalában nincs.

Az mondatott másfelől, hogy annál inkább nem lehet törvényszegésnek tekinteni a jelen esetben a két asztalnál történt szavazást, mert hiszen abba mindkét fél belenyugodott. Méltóztassanak visszaemlékezni a tegnapi tanácskozásra. Markovics esetében épen az fordult elő, hogy mind a két fél beegyezett abba, hogy csak a kisebbségben maradt két párt szavazzon, a többiek kirekesztésével. Az osztály véleménye abban összpontosult, hogy a törvény fölött a pártoknak egyezkedniök nem szabad; s a t. ház amaz esetben el is fogadta az osztály véleményét. Nagyon fontos elvkérdés, lehet-e az ugynevezett pártoknak a törvény bármely rendelete ellen, különösen már a szavazás alkalmával, egyezkedniök. Méltóztassanak meggondolni, hogy ha ezen elv felállítatik, oda jut a dolog, hol mi azt nem is gondoljuk; oda, hol annak veszélyes következtései lehetnek. Mit jelent ugyanis azon

elv hogy a felek a törvény felett, s annak végrehajtása fölött egyezkedhetnek? Az nem jelent egyebet, mint azt, hogy a felek magok lehetnek **birák**. A törvényt alkotmányosan másnak magyarázni nem szabad, mint az országgyűlésnek. Ha tehát a feleknek adjuk ama jogot, hogy a törvény rendeleteit magyarázhatják, a mint egyiknek vagy másiknak érdeke kívánja: ezen elv annyit jelent, hogy a pártfeleket törvényt magyarázókká teszszük, egyenlő vonalba állítjuk magával az országgyűléssel.

De ebben még több is foglaltatik. Ha valamely választás alkalmával, hol a szavazók tömegesen jelennek meg, az úgynevezett pártvezérek előállanak, s azt mondják, mi egyezkedtünk, mi ebbe és ebbe belenyugszunk: furcsa dolog volna azt állítani, hogy a két párt egyezkedett. Bocsánatot kérek, de nézetem szerint, minden egyes szavazónak joga van megsértve azon elv fölállításával, hogy a pártvezérek minden egyes szavazó beleegyezése és kihallgatása nélkül egyezkedhetnek a párt képében. *(Ugy van!)*

Az 1848-diki törvény, mely a választásról rendelkezik, többféle eltérő eljárásnak engedett már helyet. Honnan keletkeztek azon eltérő eljárások? Magoknak a törvényhatóságoknak, magának az ország egy részének, vagy legalább egy nagy vidékének gyakorlatából. Keletkeztek többnyire úgy, hogy még 1848-ban az akkori belügyminiszter által, ki a törvény értelmében jogosítva volt a végrehajtásra elügyelni, többnyire helyben hagyattak, és az 1848-diki országgyűlés az ily módon eszközölt választásokat igazolta. Mindezen eltérő eljárások, melyek akár az összeírásra, akár a törvény más, ezzel rokonrendeleteire vonatkoznak, ilyformán keletkeztek. Azokat most egy vonalba állítani az egyes pártok közt minden egy esetben felmerülhető alkudozásokkal és egyezkedésekkel: az én véleményem szerint meg nem engedhető. Ha történtek eltérések a gyakorlat által: a képviselőház érdeke, sőt kötelessége nem azt hozza magával, hogy ezen eltéréseket szaporítsa; hanem azt, hogy a mennyire csak lehet, minél szűkebb körre szorítsa. Ha ma megengedtetik az, hogy a szavazás mi módon gyakorlása felett egyezkedhessenek a felek, lesznek a törvénynek más rendeletei is, melyekre azok ezen egyezkedést ki fogják terjeszteni. És miután a szavazásnak azon módszere, miszerint annak egy helyen és egy küldöttség előtt kell történnie, nem csak magán a törvény világos rendeletén, hanem az ezzel egybehangzó országos gyakorlaton is alapszik: most, mikor egyes esetben ezzel egészen ellenkező gyakorlatot szándékoznak behozni, becsempészni, mindjárt a kezdetben, mindjárt csirájában kell az ily visszaélést elfojtani.

A választási törvény az, melyen maga ezen képviselőház alapszik. Minden seb, mely e tör-

vény bármely szakaszán ejtetik, magának ezen képviselőháznak alapját támadja meg. Minden rés, mely a törvényen ejtetik, az alkotmányosság erődjén is ejtetik.

A törvénynek minden rendelete, egyik mint a másik, kötelező. Ha kötelező a törvénynek azon rendelete, mely szerint nem lehet másnak szavazati jogot adni, mint a kinek a törvény ad; ha kötelező a törvénynek azon rendelete, mely szerint a szavazást nem lehet addig berekeszteni, míg csak egy szavazó is jelentkezik; ha kötelező a törvénynek azon rendelete, mely szerint ha másodszori szavazás válik szükségessé, ujonan kell a szavazásnak történnie, és nem csak bizonyos kisebbségben maradt pártokra szorítkoznia; ha mindezek kötelezők, mint ezt a tisztelt ház már ismételve kimondta: ép oly kötelező a törvénynek azon rendelete, mely a szavazást egyetlen egy helyen, egyetlen egy küldöttség előtt rendeli eszközölni, dőnek. *(Helyes! Zaj.)*

De a jelen esetben nem is csak erre szorítkozik a kérdés. Van egy más kérdés is, melyet az előttem szólottak mindannyian mellőztek: az t. i., hogy a jelen esetben mindkét asztalhoz a választási jegyzőket maga az elnök helyettesítette, mint ez magában a jegyzőkönyvben tisztán benfoglaltatik. Méltóztassanak figyelmüket erre is kiterjeszteni. Nagyon furcsa volna, ha már ezen jogot is az elnöknek kellene engednünk. Az elnökök, mint a jelen országos választási esetek egynémelyike mutatja, már is nagyon visszaéltek azon joggal, melyet a törvény adott nekik. Ha most hozzáteszszük még azt, hogy kétfelé szavaztathatnak; ha hozzáteszszük azt is, hogy jegyzőket helyettesíthetnek: azt hiszem, hogy mindazok, miket beszédem elején kifejtettem, be fognak következni, és nem tudom, hol fogunk megállani.

Mindezen okoknál fogva az osztály véleményét jelenleg is pártolom. *(Helyeslés. Zaj.)*

Bónis Sámuel: Szót kérek! *(Zaj.)*

Tóth Vilmos jegyző: Az előbbeni sorrend szerint fogom a képviselő urakat felszólítani. *(Azon rendben, a mint most jegyeztették fel magokat!)*

Halász Boldizsár: Én is csak azért állottam el a szótól, mert senki sem pártolta az osztály véleményét, és azt hittem, szavazni fogunk. *(Zaj. Felkiáltások. Szavazzunk! Halljuk!)*

Bónis Sámuel: Tisztelt ház! Megvallom, nem szóltam volna a tárgyhoz, ha az előadó ur nem szólott volna; de miután ő szólott, kénytelen vagyok neki röviden felelni. Azt állította fel az előadó ur, hogy egyik pártnak sincs a választók közül jogában a törvényről disponálni. Ebben tökéletes igazsága van; és ha az volna a kérdés, hogy a törvény rendelete megtartott-e vagy nem, ha az volna kérdés, hogy a pártok a törvény rende-

lete felett disponáltak-e vagy nem, akkor neki tökéletes igazat adnék. De itt nem arról van a kérdés. Ez nem analog eset sem a Wodiáner uréval, sem a Markovicséval. Nem analog eset az elsővel azért, mert itt senki választási jogától meg nem fosztatott; nem analog a másikkal azért, mivel a törvénynek azon rendelete, miszerint a másodszeri szavazásnál mindenki szólíttassék fel a szavazásra, ott meg nem tartatott, itt pedig senki szavazatától el nem üttetett.

Miért hozatott az 1848-iki törvény azon szakasza, mely azt rendeli, hogy a választás nyilvánosan és egy helyen történjék? Hozatott azért, hogy először senki szavazatától el ne üttessék, másodszer, hogy visszaélés az által ne történjék, hogy netalán valaki kétszer szavazzon. Itt a szavazás egy helyen történt, a szavazás nyíltan történt, nem két küldöttség által történt, hanem történt egy küldöttség által, mert egy küldöttség hasonlította össze a szavazatokat, egy küldöttség constatálta azt vajon nem szavazott-e egy ember kétszer, egy küldöttség constatálta azt is, kik szavaztak. Így tehát az előadó urnak azon aggodalma, hogy a törvényen sértés történt volna, teljességgel nem áll.

De nem áll az sem, a mit ő Vojnics Lukácsnak 1861-dik évbéli megválasztására mondott, a mennyiben ő ezen esetet gyengébbnek állította a ház elé, mint a jelen esetet; mert azon szavazásnál már csak magában azért is, mivel titkosan történt a szavazás, nem lehetett constatálni a szavazatokat, nem lehetett továbbá constatálni, nem szavazott-e oly ember, kinek szavazni joga nem volt, nem lehetett végre constatálni azt, nem szavazott-e valaki kétszer, a mi a jelen esetben — nyilvánosan vitetvén a jegyzőkönyv, feljegyeztetvén egyenként minden szavazó és összehasonlítatván mindenkor a szavazás után — mind megtörténhetett. És így ez az eset amazzal nem analog. Azon eset, melyet az országgyűlés helybenhagyott, bizonyonyosan egyikéssé másképen áll, mint ez, és mégis helybenhagyta az országgyűlés.

Szerintem ha legkevésbé is a törvény lelkétől eltérő eljárásról volna szó, bizonyosan nem szavaznék a mellett, hogy a kérdéses képviselő igazoltassék. De mivel a törvénynek lelke az, hogy senki méltatlanul szavazatától el ne üttessék; s mivel a törvény nyíltan kimondja, hogy csak szavazatképesek szavazhassanak, s e miatt azt rendeli, hogy a szavazatok nyilvánosan feljegyeztessenek; mondom, mivel ez mind a kettő megtörtént, a jegyzőkönyv pontosan összehasonlítatott, s bárha két asztalon történt is a szavazás, az egy helyen történt, és az elnök által a szavazatok összehasonlítottak: én az osztály véleménye ellenére az igazolás mellett vagyok. *(Helyeslés. Zaj.)*

Tisza Kálmán: Tisztelt képviselőház! Elmondattván legnagyobb része azoknak, a miket mondani akartam volna, beszédem igen rövid lehet. Mindenekelőtt megjegyzem, hogy tökéletesen egyet értek azokkal, kik ama nézetet nem csak felállították, de szerintem be is bizonyították, hogy itt a szavazás egy helyen történt, s itt valósággal egy küldöttség működött, mert tisztán kitetszik az irományokból, hogy a szavazatok összeszámítása és az ellenőrködés mind a két asztalnál a középponti bizottmány által választott elnök vezetése alatt történt. Ebben tehát törvénysértést nem látok.

A tisztelt előadó ur figyelmeztetett bennünket azon részére az előadásnak és panasznak, hogy jegyzőt helyettesített az elnök. Figyelmeztetett azon veszélyre, mely eredne abból, ha az elnök hatásköre ily módon kiterjeszketnék. Én részemről az elnök hatáskörét kiterjeszteni egyáltalában nem ohajtom, de a középponti bizottmány által kinevezett jegyzőnek hatáskörét sem kívánom oda kiterjeszteni, hogy, ha neki tetszik, pártoskodásból, vagy bármi okból meg nem jelenik, egy egész választókerület több ezerre menő választóinak kijátszására; és ha már e tekintetben valaminek történni kell, sokkal esékélyebb veszélyt látok abban, hogyha az elnök rendkívüli esetben, midőn a jegyző a választási helyen a kitűzött időben meg nem jelenik, ezt helyettesíti, mintha az említett választott jegyző bárminő okból meg nem jelenvén, annyi ezer ember üttetnék el joga gyakorlatától.

Azt is mondá a tisztelt előadó ur, hogy 1861-ben Vojnics Lukács ur esetében a ház csak a titkos szavazás felett vitatkozott és hártározott. azon kérdés pedig meg sem vitattott, vajon a szavazás öt felé történt-e, s ez által a törvény sértetett-e vagy nem. S ebből azt következteti a tisztelt előadó, hogy a Vojnics Lukács-féle eset nem analog eset, s belőle ide következtetni nem lehet. Sok tekintetben nem analog, ez áll; de abból, mit ő előadott, habár kitünik az iratokból, hogy a szavazatok többfelé adattak be, mint a jelen esetben, hogy a ház előtt a kérdés még csak meg sem vitattott, kitetszik, hogy már akkor az volt nézete a háznak, hogy abban törvénysértés nincs, s így azon körülmény, hogy az meg sem vitattott, sokkal inkább bizonyít mellettünk, mintha megvitattott volna.

Mindezek folytán, ismétlésekbe esni nem akarván, még csak azt jegyzem meg, hogy a panaszlók sem állítják azt sehol, hogy bárki is ezen eljárás által joga gyakorlatában megcsonkított volna; nem állítják egy szóval is, hogy ezen eljárás a választás eredményére befolyással volt. Ily körülmények között tehát, midőn egyfelől törvény-

sértést nem látok, másfelől magok a panaszlók sem állítják, hogy ezen eljárás a választás eredményét megváltoztatta: az igazolás mellett szavazok. *(Szavazzunk!)*

Lónyay Menyhért: Tisztelt ház! Méltóztassanak megengedni, hogy ámbár a vitatkozás kissé hosszúra nyult, néhány szóval én is nyilatkozzam ezen tárgy iránt. Mindazok, miket az osztály tisztelt előadója felhozott, előttem nagyon fontosak, és valóban kötelességszerűek: mert a választási törvénynek, mely egyik legdrágább kincse a hazának, egyedüli őre e ház; s ezen ház kötelessége mindenütt, hol a törvénynek bármily csekély része nem teljesített, annak fönntartása mellett, mindent, a mi hatalmában áll, elkövetni. Erre nézve pedig csak egy módja van a tisztelt háznak, t. i. a választás érvényessége vagy érvénytelenségének megállapítása. A most fenforgó esetben pedig tökéletesen világos, hogy sértve van a törvény 26. §-a, melynek értelmében nem szabad a választási elnöknek más jegyzőt, más elnököt helyettesíteni, ő pedig elnököt és jegyzőt helyettesített, t. i. a választás habár ugyanazon tornácban, de két különböző asztalnál, úgyszólván két elnök és két jegyző alatt történt. Ez világosan ellenkezik a 31-dik szakasszal, mely ezt mondja: „... az ekképen mindenik ajánlottnak részéről nevezendő egyének az elnökkel” — tehát nem elnökökkel — „s a szavazat nélkül jelenlevő két jegyzővel együtt képezendik a szavazatszedő választmányt,” tehát nem választmányokat. *(Helyeslés.)* Ez maga elég arra, s habár analog esetnek a többiekkel nem is mondható, analog velők mégis abban, hogy a törvénynek szó szerinti teljesítése itt sem ment foganatba. Miután ezen háznak kötelessége mindenek felett, hogy a választási törvénynek őre legyen, természetesen minden egyes tagjának kötelessége azt ezen feladatában támogatni; ennél fogva én az osztály véleményét pártolom. *(Zaj. Szavazzunk!)*

Tóth Vilmos jegyző: Még föl vannak jegyezve Almásy Sándor, Salamon Lajos, Halász Boldizsár, Zsarnay Imre, Ivánka Imre, Eötvös József báró és Ürményi József képviselő urak. *(Fölkiáltások: Elállanak!)*

Ürményi József: Én részemről nem állok el. *(Fölkiáltások: Tehát sorra!)*

Almásy Sándor: T. ház! Előttem szólott igen tisztelt képviselőtársam figyelmeztet, mily veszélyes a törvénytől való eltérés. Ezen nézetben vagyok én is. De már előttem szóló által bemutatott ily eltérés a választási törvény körül. Történtek ily eltérések, különösen az összeírásoknál, hol világosabban kimondatik, mint a mi ezen §-ra vonatkozik, hogy az összeíró küldöttség 14 napig tartozik egy helyben ülésezni. Ilyen eltérés a titkos szavazás, mely világosan nincs kimondva, hogy

szabad, s a ház azt mindazáltal elfogadta. Ennél fogva, ha azon választásoknál a törvénytől való eltérések veszélyt nem hoztak, kevésbbé fog veszélyt hozni ezen eltérés, mert a felek közös meg egyezésével történt. Miután ezen okok, nézetem szerint, meg nem döntettek, még csak egy megjegyzést kívánok tenni Csengery Imre ur azon észrevételére, hogy figyelmeztette a házat Markovics esetében egy körülményre, melynél fogva ama választás megsemmisített. Igen is, a ház előtt tudva volt, hogy a szavazók mindkét fél beleegyezésével álltak el a szavazástól; de nem is erre történt a figyelmeztetés, hanem különösen azon jogsértésért, hogy a másnap jelentkező szavazók szavazati jogaiktól eltiltattak, s ez birta a házat arra, hogy Markovics választását megsemmisítse. Mindezeknél fogva én az igazolásra szavazok. *(Zaj.)*

Halász Boldizsár: Keglevich Béla gróf ur már figyelmeztette a tisztelt házat, hogy más a törvény ellen, más a törvény mellett intézkedni. A t. ház elejétől fogva mindig azon elvből indult ki, hogy a törvény szelleme veendő figyelembe, nem szavai. Én ismételni semmit sem akarok; egyedül Lónyay képviselőtársunk azon észrevételére van szerencsém válaszolni, melyben az 1848: 26. cikkre hivatkozott, annak igazolásul, hogy csak egy választó bizottmány törvényes. Épen azon törvénycikkből következik, hogy a törvény feltette azon esetet, hogy két elnökre s két jegyzőre is lehet szükség; *(Zaj)* mert azt mondja: „szükség eséré” helyetteseket is választ. Kinek van joga előre meghatározni, hogy a szükség csak azon esetre vonatkozik-e, ha a jegyző vagy elnök meghalt vagy meg nem jelenik? Tisza Kálmán képviselőtársunk kiemelte azt is, hogy lehet oly eset, midőn az elnökök és jegyzők mindketten csak azért nem jelennek meg, mert előre tudják, hogy nem azon párt fog győzni, melynek győzelmét óhajtják, s ez által meg akarják hiúsítani a választást. Kérdem, nem volna-e joga azon választó gyűlésnek ily esetben jegyzőt és elnököt választani?

Még csak egyre akarom a t. házat figyelmeztetni, arra t. i., hogy miután a tisztelt ház mint bíró működik, azt tartom, a kérelmezők actoratusát. az az kérelmezési jogát meg sem állapíthatja. Ezt nem csak pusztán mondom, hanem igazolásul hazai törvényeinkre is hivatkozom. A hármas törvénykönyvben a régi jogelvek közt ez áll: „Nemo videtur defraudare eos, qui sciunt et consentiunt.” Az 1606. XII. t. cz. 6. §-ában ezt olvassuk: „Volenti non fit injuria.” A II. R. 5. t. cikke így hangzik: „Patere legem, quam tuleris ipse.” De van még egy általános elv, t. i. „quod lex non prohibet, permittit.” Ezt pedig azon régi táblabírák a sérelmi országgyűléseken sokszor alkalmazták, midőn a sajtószabadság kivívásáról volt szó, azt mondván, hogy

mivel a törvény a sajtót sehol sem korlátolja, azt parancsokkal korlátozni nem szabad. Ezen elvekből azt hiszem, következik, hogy a t. háznak nincs is joga saját tetteikben hibát kereső kérelmezők actoratusát megállapítani, vagyis a választást megsemmisíteni. Én tehát már csak ezen egyedüli oknál fogva is a választást igazolandónak vélem.

Kiss Miklós: Tisztelt ház! Ki levén már a tárgy merítve, csak néhány perczre veszem a t. ház figyelmét igénybe leginkább azon okból, hogy előadó urnak egy állítására észrevételt tegyek. Ő azt mondotta, hogy analogia van ezen és a Markovicseféle eset közt. Az analogia meglehet annyiban, a mennyiben mindkét esetben volt a két fél közt megegyezés; hanem magának az analogiának más volt az eredménye: mert míg amott az volt a megegyezés eredménye, hogy minden emberre nézve meg volt könnyítve a szavazási jog gyakorlata; ezen esetben ellenkezőleg az volt következése, hogy számosan a szavazók közül joguk gyakorlatától el-
estek.

Ki levén a tárgy merítve, hosszasan szólni nem akarok, hanem csak azt emlitem fel, ha ilyen, nem a törvény ellen, hanem törvény melletti intézkedés maga után vonhatja azon következtetést, hogy valamely választás megsemmisíttessék, akkor Pestmegye képviselői közül itt jogosan egyetlen egy sem ülhetne. A törvénynek 16. §-a ugyanis azt mondja, hogy az összeíró küldöttség a választás helyén mindennap ülést tartson, és itt csak egy küldöttségről lehet szó; Pestmegye azonban, azon tekintetből, hogy könnyebben részesíthessen mindenkit joga gyakorlatában, és alkalmat nyújtson az összeírásra, két küldöttséget nevezett ki. Ha ezen választások ellen kifogást nem tehetni, akkor a kérdéses képviselőt is mindenestre igazolnunk kell. *(Helyeslés.)*

Zsarnay Imre: Tisztelt ház! Én a hosszabb ideig tartott igazolási kérdésekben jóformán részt sem vettem, nem akarván felszólalásommal az igazolási tárgyalást nyújtani, a drága időnek egy percét is veszteni. Szívesen elállanék most is a nyilatkozattól, ha belenyugosznak, hogy szavazzunk. *(Szavazzunk! Halljuk!)* Tisztelt ház! Miután az előadó ur az osztály véleményének pártolására itt némely elveket hozott fel, én is, mint az osztály egyik tagja, de a ki az osztály véleményével egy nézetben nem voltam, kénytelen vagyok nyilatkozni, annál inkább, mert ezen ügyet már bevégeztnek képzeltem, ha azt előadó ur ismét új elvekkel fel nem eleveníti. Azt mondta az előadó úr, nagy hiba követtett el az által, hogy a szavazatszedő bizottmánynak elnöke a jegyzőt maga nevezte ki. Ebben hibát nem látok, sőt abban volna hiba, ha, midőn a választás befejeztése mielőbb kívántatott, az elnök jegyzőt nem ne-

vezett volna. A kinevezett jegyzőben a felek megnyugodtak, mert e kijelölés után az ellenpártból 1026 szavazott, s így tettel helyeselték az elnök intézkedését.

Az előadó nagy erőt tulajdonított azon állításának, hogy a törvényt csak az országgyűlés magyarázhatja. Erre én is figyelemmel vagyok, és azon elvet helyeslem, de azon hozzáttétellel, hogy a törvényt hitelesen magyarázni van csak az országgyűlés jogosítva. Már azon megkülönböztetés, hogy van authentica, és nem authentica magyarázat, azt mutatja, hogy hazánkban nem törvény ellen, hanem szelleme s értelme szerint a bírák és hatóságok tettek magyarázatot, s az így egyformán hozott ítéletekből lettek döntvények. Szerintem a törvény céljával és szellemével nem ellenkezik a két helyen, de egymás mellett történt szavazás. *(Zaj. Szavazzunk!)* Jelen esetben a nép szabadon választott; a szabad választást tisztelem, és Zsoldos Imre képviselőtársunknak igazolását kívánom. *(Szavazzunk!)*

Ivánka Imre: T. képviselőház! Én nem csak igérem, hanem csakugyan meg is fogom tartani, hogy igen rövid leszek. Én azt látom, hogy a választmány, mely előtt e szavazás történt, egy volt, mert az egyik asztalnál a megye vagyis központi választmány által kiküldött elnök, a másik asztalnál ugyanazon választmány által kiküldött másodelnök elnökölt. Az egyik asztalnál a rendes jegyző működött, a másik asztalhoz helyettesített a jegyző. Minden községnek leszávazása után pedig a második asztalról az elnök asztalára vitetett át a szavazók lajstroma és úgy constatáltatott, hogy minden községbeli választók szavaztak. Így tehát a választás befejezését minden községbeli szavazóra nézve csakugyan a kiküldött választmány maga teljesítette. De a gyakorlat is az szokott lenni, hogy a megyék többnyire egy jegyzőt küldenek ki, mivel különben is a jegyzőnek a választásnál nincs is fontos teendője, mert csak egyszerű segéde az elnöknek. Ha például valamely választásnál 3—4000 választó megjelenik, és a jegyző véletlenül hátráltatva volna a megjelenéstől, bizonyosan az által nem függesztetnék fel a választás, hanem az elnök helyettesítené jegyzőt, és senki kétségbe nem vonná a választás érvényességét. A választást igazoltnak kívánom. *(Helyeslés.)*

Kacs Kovics Ignác: Nem venném a ház méltán kifáradhatott figyelmét igénybe, ha mai napon oly elvek nem állítottak volna fel, és pedig tekintélyes férfiak által, melyek sem a magyar jogfogalmakkal, sem a corpus jurissal meg nem egyeznek, sajátos jogi viszonyainkra nem alkalmazhatók, az eddigi törvény értelmezése gyakorlatától eltérnek és inkább a casuisticus törvé-

nyek által elárasztott külföld, különösen az angol jogfilozófiából kölcsönöztek. Azon axioma állítatott fel ugyanis, hogy a törvény betű szerint megtartandó; továbbá, hogy minden törvény egyenlőn kötelez, egyenlő erővel bír. Törvényeink ismerik a stricta interpretatiót, a ratio legist; de azon elmélet, hogy a törvény célja és szelleme nem magasb, hanem egyenlő értékű s erejű az elérendő cél eszközeivel, sem helyes, sem jogos. Én a törvény célját, szellemét sohasem rendelhetem alá a betűnek, mely az irás szerint is ő, míg a szellem elevenít. A magyar jogfogalmak szerint a helyett, hogy megsemmisítők a törvény célját, szellemét a betűért, magát a törvény betűjét is a törvény célja és szelleme világánál kell értelmezni. Ha minden törvény egyenlő erejű, egyenlőn megtartandó volna, s a törvények magasb céljai elől a törvények nagy részének háttérbe nem kellene vonulniok, maga az alkotmány, maga a társadalmi viszony lehetlenné válnék. Ki nem tudja, hogy a magán érdeket védő törvényeknek a közjog érdeke előtt hátrálni kell? Mint magában a nagy természetben, az államban és társaséletben vannak erősb és gyengébb érdekek, s azokat védő törvények, melyek ha előtérbe vonulnak, a gyengébb törvénynek el kell némulni. Minden jó alkotmánynak, magának e háznak is kell lenni alaptörvényének, habár az betű szerint sehol megírva nem volna is, mely előtt más törvényeknek el kell némulni: e törvény a jogosult tényező többség uralma s védelme. A mely alkotmánynak nem e törvény, ez erő szolgált alapul, védelmül, idő előtt romba dőlt. Így láttunk a közelmúltban alkotmányokat keletkezni, melyek bár az ész, értelem sok kedvezésével ruháztattak föl, de mert alapjukul nem szolgált a legerősebb törvény, a többség akarata, védelme, azon hatalmas vállakkal, melyek a semmiségből kiemelték, együtt buktak s hulltak alá. Amott a betű nem adott életet: míg itt — alkotmányunkban — a földre tiprottban is megőrzé a szellem.

Azt hiszem, constatálhatom, hogy a szellem erősb a betűnél, hogy tehát nem a betű, de a törvény szellemének, céljának kell irányulni szolgálni; constatálhatom, hogy a törvények nem egyenlők, s a megtartási kötelezettség a törvény céljával áll viszonyban. Constatálom, hogy a választási törvények azért részleteztettek, hogy e terem ajtain egyedül a jogosult többség akaratával választott képviselő léphessen be, a részletek eszközei a célnak, s a cél föl nem áldozható az eszköznek. A helyes választásnak tehát nem lehet criteriuma sem a törvény betűje, sem a nem egyenlő erejű részletek; hanem a törvény valódi célja; a többség akarata, s a hol ez tisztán constatálva van, ott a választás helyességét el kell ismerni.

KÉPV. H. NAPLÓ. 186⁵/₆ I.

Lássuk, minő absurdomokra visz az ellenkező theoria: X. kerületben a központi választmány által kinevezett elnökök a véletlen találkozásánál fogva a kisebbséghez tartoznak, s mert tudják, hogy a ház betű szerint bírálja a választást, hogy a választás meghiusoljon s a kisebbség időt nyerjen fölülkerekedni, a választás órájában nem jelennek meg. Ha a törvény célja s szelleme az irányadó, a megjelent 3—4 ezer választó él természet adta jogával, elnököt választ, s e többség megválasztja képviselőül, a kit arra érdem, képesség után méltónak tart. De ha a betű lesz az irányadó, 3—4 ezer ember reményében csalva tér haza, s ha e csel ismételtetik, más ürügy alatt, mit ismét a betű tesz lehetővé, meg sem jelenik többé mind, a kisebbség felülkerekedik s megtelik e ház olyanokkal, kik a hiányzó érdemet, képességet s tán hazafiságot is csengő érdekekkel ütötték helyre.

Nem folytatom a törvény betűje uralmából keletkezendő visszaéléseket, az angol adomára sem fektetek nagy súlyt, mely szerint a háromnegyedet jóváhagyta a bíró, mert a törvény a kétnejűséséget tiltotta; de az tény, hogy a törvény betűjét igen sokszor ki lehet játszani, míg a törvény szellemét ritkán.

A kettős választásra alkalmazva ez elveket, nem csak nincs ellentétben a törvény szellemével, sőt a cél elérhetését megkönnyíti, a mennyiben könnyebbé teszi a szavazási jog gyakorolhatását. Különbben is provisio hominis tollit provisionem legis in casibus lege non vetitis; a kettős választás pedig a világosan tilalmazott tényekhez nem tartozik. Ezek szerint ezen választást igazolandónak tartom. *(Szavazzunk!)*

Ürményi József: *(Szavazzunk!)* A ház iránti köteles tiszteletből rövid leszek. Analogiákat hallottam itt leginkább fölemlíteni, melyek bizonyos, e házban már előfordult esetekből vonatnak. Én az analogiákat ott, a hol bíró ül, és nem politikai vitákról van szó, nem tartom alkalmazhatóknak. Az országgyűlés törvényeket hoz — a két ház a királylyal — de a háznak gyakorlatai és tettei nem szabnak törvényt; és úgy hiszem, nem is tudnánk minden határozatainkra mint törvényre szívesen hivatkozni; én tehát itt azt, hogy a ház ezen vagy másik esetben miképen ítél, nem is említem.

Már a tárgyra magára. Az ok, a miért a törvény az egy küldöttséget kiküldi, és általában azon elv, melyet a törvény a választásoknál és szavazatszedéseknél fentartatni kíván: a felügyelés és a nyilvánosság. A felügyelés tekintetében azért küldi ki a törvény a küldöttséget, hogy a nyilvánosságot őrizze. De méltóztassanak bölcs figyelmeket azon körülményre fordítani, hogy a föl-

ügyelés tekintetében nem csak az a célja a fölügyelésnek, hogy a szavazati lajstromok összehasonlíttassanak az elnök vagy küldöttség által. Nem ez az egyetlen teendője van az elnöknek és küldöttségnek, mert arra igen könnyen és igen hamar lehetne egyéneket a megyében találni; teendője ennél sokkal fontosabb: ezen fölügyelés magára a választási és a szavazási tény részrehajlatlan megtörténetére irányul. Nem csak az szükséges, hogy az elnök, a ki egyik vagy másik helyen is lehetne, oda hívassék, mikor a választási lajstromok összehasonlíttatnak; hanem azért kíván a törvény oly férfit, a kibe a megye bizalmát helyezte, hogy érelye, éber felvigyázata által minden részrehajlási ösztönt visszatartson, minden visszaélést meggátoljon, minden erkölcsi befolyást, vagy erőszakolást megakadályozzon. Ezek azon okok, a miért egy bizonyos elnökbe kívánta a megye és a törvény bizalmát helyezni.

Azon összehasonlítási tisztre, melyet Zsedényi t. barátom említett, arra nézve igenis az ő érvei egészen állanak, mert azt lehetne az egyik asztalnál egyik perczen, a másik asztalnál másik perczen teljesíteni, de ilyenmú, bár folytonos fölügyelés nem akadályoztatja az erkölcsi nyomást. (*Nagy zaj. Ellenmondás.*) Igen is, az erkölcsi nyomást. Ezen fölügyeletet nem lehetne két távol levő helyiségben gyakorolni. (*Nagy zaj.*) Ez az oka, hogy a törvény nem több, hanem egy küldöttséget rendel. Itt a helyiség is olyan, a mint méltóztattak hallani, hogy ezeknek a tiszteknek megfelelő emberileg nem is lehetett, mert habár egy tornáczon voltak is az asztalok, mégis az egyik az egyik végén, a másik a másik végén állott. (*Zaj és ellenmondás.*) Igen természetes, hogy távol kellett nekik állani, mert különben a céljuk teljességgel nem feleltek volna meg. Én azt tartom, t. ház! hogy a nyilvánosság joga mindenkinek van, a ki a választásban részt vesz; így tehát nem lehet őt korlátozni, hogy csak az egyik asztalnál lehessen fölügyelője annak, a mi őt érdekli, hanem ő a ténynek nyilvános megítélését kívánja, és épen ezért nem ügyelhetett fel senki arra, a mi a két asztalnál egyszerre történt. És így egyenesen tagadom, hogy a két asztalnál fentartott nyilvánosság a valódi nyilvánosság, épen azért, mert szétoszlik, és így a nyilvánosság nincs elérve.

Végre még tiltakoznom kell azon felosztás ellen, melyet itt ugyancsak egyes felszólalásban hallottam. Vigyázzunk, így mondatott, hogy a lényeges dolgokról szóló törvényeket a nem lényeges dolgokról szóló törvényektől megkülönböztessük. Én efféle distinctiókról — hála Isten — eddig nem hallottam soha. Vagy szól a törvény, vagy nem szól. Ha szól, akkor nem szól lényegtelen dolgokról, mert az, hogy róla a törvény szól,

már a dolgot lényegessé teszi. Így tehát egy ember sem ítéheti meg, még ha törvényhozó is, hogy a törvénynek melyik része lényeges, a mit meg kell tartani, és melyik része nem lényeges, a mit megtartani nem kell. Ezt csak azért említettem föl, hogy ezen nézet felelet nélkül ne maradjon, és a ki ezt utóbb olvassa, ne gondolja, hogy e véleményben mások is osztoznak. (*Zaj.*) A megsemmisítés mellett szavazok.

Ráday Gedeon gróf: T. ház! Igen szivesen elállok a szótól, ha a többiek is elállnak. (*Zaj. Halljuk!*) Különben is igen rövid leszek. Csak ért szóalok fel, hogy az előttem szóló előadására némi megjegyzést tegyek. A törvényeket szigorúan meg kell tartani, az bizonyos; és ha valahol szigorun kell megtartani a törvényeket, az itt az országgyűlésnek főkötelessége. De ha oly eset fordul elő, melyet a törvény nem tilt, ott, azt hiszem, azon esetet a törvénytelenések közé sorozni egyáltalában nem kell, de nem is lehet. Hiszen alig néhány napja, hogy fordult elő eset, midőn egy kerületben szavazni akartak, de az elnök jónak látta — nem akarok kételkedni jó hiszemében — azt mondani, hogy miután általános többség van a papiroson, tehát a szavazás be van fejezve, ámbar a másik párt a szavazás folytatását követelte. És mégis találkoztak többen a teremben (*Felkiáltások: Ürményi!*) — nem nevezek senkit — a kik igazolni kívánták az így megválasztottat.

T. ház! Képviselőtársam Tisza Kálmán azon kérdésére, mi történjék akkor, ha a központi bizottmány által kiküldött megválasztott jegyző meg nem jelenik? azoktól, kik ezt egyik főokul hozták föl a választás megsemmisítésére, vártam volna, hogy fognak mondani valami expedienst; de bár igen nagyon vártam is, semmi expedienst nem volt szerencsém hallani; mert hiszen sokkal nagyobb korlátozása volna a szavazók jogainak, és megnehezítése választási jogaik gyakorolásának, ha bármily okból meg nem jelenvén a jegyző, a messze útról jött választók kénytelenek volnának szétoszlani.

De végre azon észrövetelt sem fogadhatom el, hogy a nyilvánosságot két asztalnál szavazás által nem lehetett fentartani, mivel, mint a felolvasott jelentésből kitűnik, azok néhány lépésnyire voltak egymástól.

Miután tehát a szavazók szavazati jogaikban nem korlátoztattak; miután oly eset fordult elő, melyet a törvény nem tilt, a kérdéses képviselőt igazoltnak kívánom nyilváníttatni.

Ötvös József báró: Vélekedésem szerint az igazolási kérdéseknél a ház tisztán mint bíró ítél. A bíró első kelleke, hogy ítéljen tisztán a világos törvény szerint. A kérdés tehát köztünk csak a törvény magyarázatára nézve létezhetik; mert

ha arra nézve egy véleményben vagyunk, akkor természet szerint minden véleménykülönbség megszűnt, és az, hogy valamely választásnál a pártok valamiben megegyeztek, ránk nézve semmi hatással nem lehet, mert a választó, midőn képviselőt választ, nem magának választja a képviselőt, hanem az országnak, és nem csak jogot gyakorol, hanem kötelességet is teljesít. Az tehát, hogy a pártok miben egyeztek meg, reánk nézve semmi hatással sincs; a kérdés csak az, mit rendel a törvény; ebben pedig nem lehetek egy véleményben azokkal, kik azt mondják, hogy a mit a törvény nem tilt, törvényellenesnek mondani nem lehet. Kérem, t. ház, ha a törvény formákról rendelkezik, mindazon törvényforma, mely a törvényben nem foglaltatik, valósággal törvényellenes (*Igaz!*); mert forma csak egy lehetvén, ezen egy forma törvényes, minden más forma világosan törvénytelen. (*Helyeslés. Zaj.*) Midőn a vitatkozás kezdődött, más véleményben voltam. De a t. előadótól hallottam, hogy itt jegyző neveztetett ki az elnök által, holott a törvénynek 26-ik §-a világosan ezt mondja: „A központi választmány, minden választókerületre a választás vezérletére egy elnököt és jegyzőt és szükség esetére helyetteseket is választ.” Miután tehát itt a törvény világosan gondoskodott azon esetről, ha a jegyző nem akarna, vagy nem tudna részt venni a választásban, mindenesetre pedig a választásnak vezetését egy választott elnök és jegyzőre bízta: én ez esetben olyast látok, mi a törvényben kimondott formával nem egyezik meg, tehát a törvényben kimondott formával világosan ellenkezik. Formahibát látok itt, és, mint már egyszer szerencsém volt a t. ház előtt kijelenteni, eljárásunkat az igazolási esetekben tisztán bírói eljárásnak tartom; ezért én nem érzem magamat feljogosítva a követet ezen esetben igazoltnak nyilvánítani. Elfogadom az osztály véleményét.

Deáky Lajos: Vélekedésem szerint nem arról van itt most szó, hogy a pártok egyezhetnek-e a törvény ellenére vagy nem (erre nézve magam is „nem“-mel felelek); itt csak arról lehet szó, hogy azon okmány, mely ezen képviselő választásáról kiállított, igaz okmány-e? vajon a szavazat rendszeren, törvényesen, részrehajlatlanul vitetett-e véghez? s aláírták-e a küldöttség tagjai? aláírta-e a szavazatszedő választmány? Ha aláírta, lehet-e kételkedni a háznak, hogy igaz okmány? Mert ha elveti, az elvetéssel a ház hamis okmányának fogná azt kimondani. Én ha megtekintem a választási törvényt, mely minden választónak megadta azon jogot, hogy midőn képviselőt ajánl, ugyanakkor a szavazat szedésére, a mellé még két küldöttségi tagot is nevezhessen, kik az ügyet ellenőrzik, akkor a törvény minden kívántóságának eleget

tett. Kérem most már, neveztetek-e a választmányba oly tagok, kik a kérvényezők részéről az ügyet ellenőrzik? Ha neveztetek, a mi felett kétség nincs, akkor logikai következetességgel állíthatom, hogy ezen választási okmány igaz. Ha kezdetben a szavazatszedő küldöttség nem bizhatott volna abban, hogy a két asztalnál gyűlő szavazatokat ellenőrizhetik, bizonyosan bele sem nyugodott volna, s a bizottmány alá sem írta volna a szavazati jegyzőkönyvet.

Egy analog esetet hozok fel. 1861-ben Krasznamegye egyik követválasztó-kerületéből, kérvény érkezett a t. ház elé, mely szerint a választási nap nem volt előre Krasznamegye által megírva, mit a központi bizottmánynak kötelessége lett volna kiírni; következésképp a választók, nem tudván a választás napját, jogaikban meg voltak szorítva. Ezen kérvényt a t. ház elvetette, és pedig nem alaptalanul. Mert midőn szavazatra került a dolog, sem maga a jelölt egyén, sem pedig a választóknak egy része (azon része, a kik talán azt akarták volna a kérvény folytán, hogy jelöltjük képviselő lehessen), egyik sem tett kifogást, hogy ime nincs a határnap kinttűzve, meg vagyunk jogainkban szorítva, mindenki nem szavazhat; hanem beültek a szavazatszedő székbe, szedték a szavazatot, s a szavazás végével sem tettek óvást. És a képviselőház elvetette a kérvényt, igazolta a krasznamegyei követet.

Én tehát, miután ezen választást tökéletesen helyesnek és törvényesnek találom, s a báró Eötvös József véleményével ellenkezőleg bátran állíthatom, hogyha a szükség úgy kívánja, az elnök maga jegyzőt is választhat, illetőleg helyettesíthet; különben kénytelen lenne a további választást felfüggeszteni (már pedig valamely választási kerületben, a központi választmány azon figyelmetlenségeért, mert talán jegyzőt nem nevezett, hogy a választók szétoszlássanak, gondolom, a t. ház sem helyeselné): ennél fogva magam is oda szavazok, hogy a követ igazolandó. (*Helyeslés. Fölkiáltások: Szavazzunk!*)

Ónossy Mátyás: T. ház! (*Zaj.*) Meg lehetnek arról győződve, ha csupán a tárgyhoz volna szó, nem alkalmatlankodnám a t. háznak; de egy elv említett itt föl, melyre a nemzet érdekében, mely mindig az alkotmányért, a szabadságért vitott, hallgatni bűnnek tartanám. (*Halljuk!*) Az osztály előadója, Csengery Imre úr a veszélyes elvektől való féltében oly elvet állított föl, melynek érvényre jutását részemről nem kívánám. Elősorolván ugyanis mindazon rendeleteket, melyeket a választási 5-ik törvény magában foglal, azt mondotta: „ezek meg ezek kötelező erejűek;” és mindazon tényeket, melyek ezen törvény szabta

kötelességekkel nem egyeznek, törvénybe ütközőknek, törvénysértésnek mondotta. Már most alkalmazólag a jelen esetre, az előadó úr egyik előtte szólott képviselőtársunk beszédére adott válaszában, ki több ilyen törvényeltérésekre hivatkozott, nevezetesen a titkos szavazásra, az ambulans összeíró küldöttségekre, azt felelte: „Igaz, hogy ezek is törvénysértések; de mi által nyertek érvényt? Az által, hogy egy törvényes felelős miniszter, ki jogosítva volt a választásokat vezetni és reájok felügyelni, ezeket helyben hagyta“. Már ha ezek törvénysértések, kérdem a t. házat, megszűnnek-e azok lenni, ha egy felelős törvényes miniszter helyben hagyja? Hová vezetne ezen elv alkalmazása, hol volna határa a törvénysértésnek? *(Helyeslés.)* Én magához a tárgyhoz, mint említettem, szólni nem akartam. Főszólamom célja csupán az volt, hogy e háznak naplójában a késő utókor ne találja nyomát annak, hogy ily elv itt fölemlített, a nélkül, hogy ellene valaki főszólamolt volna. *(Helyeslés.)*

Elnök: Több szóló nem levén följegyezve, ennél fogva azok, kik az osztály véleménye szerint a választás megsemmisítése mellett vannak, keljenek föl. *(Megtörténik.)* Most azok, kik az igazolás mellett vannak, méltóztassanak fölkelni. *(Megtörténik.)* A többség az osztály véleményének megváltoztatása és így az igazolás mellett van. *(Helyeslés.)* Ennél fogva Zsoldos képviselő úr az igazolt képviselők sorába vétetik fel.

Következik az V-dik osztály előadása.

Zichy Antal előadó *(olvassa az V-dik osztály jelentését Manojlovics Milán verseczi képviselőre nézve. Az osztály tekintettel a törvény szigorú betűjére, a választás megsemmisítését véleményezi; de tekintve a felforgó különös körülményeket, az igazolást ajánlja.)* Bocsánatot kell kérnem, hogy az osztály véleményén némi határozatlanság színe ömlik el. Az osztály t. i. nem érezte magát felhatalmazva arra, hogy ezen választás igazolását indítványozza, mert a törvény betűje csakugyan megsértetett, midőn a választás félbeszakított és más napra lőn elhalasztva. Ezen elhalasztás ellen — mint szerencsém volt felolvasni — maga a megválasztott tiltakozott, más módja nem levén a törvénysértést meggátolni, úgy hogy a törvény megszegése ezen esetben egyedül az elnök által történt, ki a csend megháborításától félvén, a maga felelősségére rendelte el a választás félbeszakítását. Tagadhatlan, hogy a törvény e részben hiányos, mert egy elnöknek önkényétől látszik függővé tenni a szavazás érvényét, vagy érvénytelenségét. Ilyen esetben a képviselőháznak van talán az a hatalma, hogy a törvény hiányát magyarázatával pótolja, mely nem annyira a törvénynek betűjéhez, mint annak szelleméhez ragaszkodik. Azért az osztály véleménye az, és

nekem, mint előadónak, oly módon van kötelességemül téve a dolog előterjesztése, a mint azt előadni szerencsém volt, t. i. hogy az osztály a törvény betűjére vonatkozólag a megsemmisítés mellett van ugyan, de mindamellett az említett körülményeket a ház figyelmébe ajánlja.

Ghyecz Kálmán: A választási jegyzőkönyvet kérjük felolvasni.

Zichy Antal előadó *(olvassa a választási jegyzőkönyvet.)*

Branovacszy István: Tisztelt ház! Ime oly eset, melyről igazán mondhatni, hogy a törvény száraz szavaihoz ragaszkodni nem mindig tanácsos. De ha tanácsos volna is, az igazságos bírónak ebben meg nem nyughatnék. Mit látunk a jelen esetben? Azt, hogy a választás törvény szerint folyt le mindaddig, míg a kisebb rész észre nem veszi, hogy nem fog diadalmaskodni a nagyobb részen, s megkéri az eljáró elnököt, hogy azon szín alatt, mintha valami ok volna az összekocczanástól félni, halaszsa el a választást más napra, s az elnök ezen oknál fogva, a nélkül, hogy ezen tettét indokolta volna, csakugyan más napra halasztotta a választást, mindamellett, hogy a nagyobb rész, bizva a maga diadalában, és nem látván semmi akadályt a választás törvényes folytatására, felszólította a választási elnököt, hogy annak útja és módja szerint folytassa a választást. De mivel az elnöknek úgy tetszett — mi okból, nem tudom, hanem alkalmasint azért, hogy a kisebb résznek kedvezen s alkalmat nyújtson, hogy más napra magát jobban összeszedhesse s a nagyobb részen diadalmaskodhassék — jónak látta a választást felfüggeszteni és más napra halasztani. Tisztelt ház! Ha mi egy választási elnöknek ily hatáskört engedünk, akkor egy választás sem bizonyos. Ha a törvény büntetést szabott volna az elnök törvénytelen eljárása ellen, nekem nem volna semmi kifogásom; de ily törvény nem létező, úgy tartom, hogy a tisztelt ház az elnöknek ebbeli eljárását legalább nem fogja helyeselni, s így azon körülményeket sem, a melyeket maga a tisztelt osztály, csak azért, mert a mint mindnyájan általában elismerjük, hogy a törvényt szentül meg kell tartani, s maga is a törvényhez ragaszkodva, méltónak talált kiemelni, hogy így az elnök eljárásának törvénytelenességét kijelölje. Ha mi abban megakadnánk, úgy tartom, a törvényt ugyan megtartanók külső színére és szavaira nézve, de a törvénynek célját eltévesztenők. A törvénynek célja nem volt más, midőn a választási módokat körülírta, mint az, hogy minden választó szabadon gyakorolja a maga jogát. Ha valahol, itt bizonyosan nem hozatik fel, hogy egyetlen választó is meglett volna akadályozva a szavazásban. Következőleg meg vagyunk győződve, hogy csakugyan a

többség választotta Manojlovicsot követnek. Ily esetben, ha mi a törvény száraz szavaihoz ragaszkodnánk egyedül azért, mert a választási forma meg van sértve, mivel a sértett nagyobb rész a maga akaratát követte és a mostani követet megválasztotta, én úgy tartom, hogy túlszigorúak volnánk, nem volnánk igaz bírák. Én tehát kérem tekintetbe venni azon különös körülményeket, melyek itt felhozhatók, s méltóztassék Manojlovics urat igazolt képviselőnek kijelenteni. *(Helyeslés. Szavazzunk!)*

Millutinovics Szvetozár: Tisztelt ház! A választást szabályzó törvényben ki van mondva ugyan, hogy a szavazás megkezdetvén, mindaddig, míg magát szavazó jelenti, félbeszakasztás nélkül folytatandó; a törvény azonban hallgat arról, hogy a netalán közbejött félbeszakasztás mily hatályú befolyással bír a választásra; pedig a törvényhozó igen jól tudta, hogy lehetnek esetek, melyekben a félbeszakasztás elkerülhetlen. A törvény eme hallgatásából azt következtetni, hogy minden félbeszakasztás föltétlenül, azaz minden viszonyok között, a választást megsemmisíti, nem egyez a minden törvényben föltételezendő azon kellekkel, hogy egyedül csak a lehetőség teljesítését követelje. Már pedig a mi törvényünk sokszor lehetlenséget követelne, ha a választás vezérletével megbízott küldöttségnek a félbeszakasztást föltétlenül megtiltana. Ezt törvényünk nem akarja, mert fölteszszük róla, hogy igazságos kíván lenni, és csak a lehetőség teljesítését követeli, nem lévén a választás cselekvényének egyéb célja, mint a szavazók választási joga föltétlen és korlátlan gyakorolhatásának biztosítása.

A választási törvényben foglalt szabályok vagy a törvény anyagi részére, t. i. a választási jogokra, vagy pedig a választási rend föntartására, formájára vonatkoznak. Az elsőrendűekhez tartozik a többi közt, hogy kiki csak személyesen szavazhat, hogy csak azok szavazhatnak, a kik az összeírási jegyzékben befoglaltatnak; s ezen törvényes intézkedések megszegése vagy meg nem tartása kétségkívül semmisségi esetet képez. Másodrendű szabályok, mint például a választás félbeszakasztása, vagy a választási törvény által kijelölt határidők meg nem tartása, semmisségi esetet csak föltételesen vagyis akkor képeznek, ha általok a szavazók választási joguk gyakorlásában akadályoztattak vagy attól megfosztattak. Hogy a másodrendű szabályoknak meg nem tartása nem képez föltétlenül semmisségi esetet, arról világos bizonyosságot tesz ez országgyűlés együttléte is, mert köztudomású dolog, hogy az országgyűlés megnyitását megelőző választásokra nézve a törvényben kijelölt határidők meg nem tartottak. Vannak igen számos tagtársaink, kiknek választása nem négy héttel az országgyűlés megnyitása előtt folyt le, és senkinek sem jut

eszébe a választási törvényben kiszabott határidő meg nem tartása miatt az országgyűlés törvényességét kétségbe hozni. *(Helyeslés.)* Így vagyunk a félbeszakasztással is, ha ez igazolható ok miatt történt. Mint a fölolvastott iratokból kiviláglik, az elnök maga volt, ki az éj beálltával a köz csend érdekében a választást elhalasztotta. Az elnököt illeti a választási törvény 42-dik szakasza értelmében a jó rend föntartásának joga és kötelessége; ebből következik, hogy szintén hatásköréhez tartozik mindazon eszközökről gondoskodni és azokhoz nyúlni, melyeket a jó rend fentartása szükségessé tesz. Így az elnök, a helyett hogy fegyveres erőhöz nyúlt volna, inkább elhalasztotta reggelig a választást és ez által célt is ért.

De valaki tán azt mondhatná, hogy én de lege ferenda beszélek; pedig e tényre szintén világos érveket találok magában a törvényben. Nem hiszem, hogy az elnök kötelessége, a nappal be nem fejezett választást éjjel is folytatni. Előbb is azt mondtam, hogy lehetlenséget senkitől sem lehet követelni, ha pedig a szavazást nappal, éjjel és a szavazók sokasága miatt kétszer 24 óráig kellene folytatni, melyik elnök az, ki ezen erőmegfeszítést kiállhatná? Hogy a törvény az általa használt kifejezésnek „félbeszakasztás nélkül“, mily értelmet tulajdonít, azt a 12 és 14 §. megoldja. A 12-dik szakaszban ki van mondva, hogy az összeírás történjék 14 napig és pedig félbeszakasztás nélkül. Kérdem, ha betű szerint vesszük, képes lesz-e 14 napig éjjel nappal egy helyett ülni az összeíró küldöttség? Ezt tudta a törvényhozó, azért a 14-dik szakaszban oda tette: naponkint össze fognak ülni; ezzel tehát kimondotta a törvény, mikép érti a félbeszakasztást, hogy az nem éjszakára kiterjesztendő, hanem csak nappal történjék. Ezt megerősíti a 36-dik szakasz, hol ki van mondva, hogy a másodszori szavazás, a mennyiben szavazók sokasága miatt az első szavazással egy napon nem végeztethetnék be, a következő napon fog megkezdetni, tehát kizárja az éjjeli szavazást. A 12 és 14-dik szakasz e szerint határozottan megállapítja a félbeszakasztás miképi értelmezését s alkalmazását.

Igaz, hogy valaki azt mondhatná, hogy Wodiáner esetében épen azért semmisített meg a választás, mert a szavazás félbeszakított. Ez nem ok, mert azon esetről a szavazás befejeztetett, midőn még több szavazó jelentkezett, azért a mennyiben e megsemmisítő határozatban ezen kifejezés: „félbeszakasztás“ használtatik, nem felel meg a választás folyamának, mert az időelőtti korai befejezés volt, de semmiesetre félbeszakítás. Ott az elnöknek arra joga nem volt; de a jelen esetben, midőn elhalasztotta a szavazást, jogával élt, t. i. a 42-dik szakaszban neki nyújtott jogával a jó rend és

a közbátorság föntartása iránt. De különben is nem volt köteles a szavazást éjen át is folytatni.

A választás szabadsága a jelen esetben épen séggel nem volt megsértve, és senkisé panaszkozik, hogy szavazati jogában az elhalasztás által megszorított. Mindezeknél fogva az osztály véleményének azon része ellenére, mely a megsemmisítést ajánlja, indítványozom, hogy a kérdésben lévő képviselő igazoltassék. *(Helyeslés.)*

Tisza Kálmán: Felszólalni kívánok e tárgyban azért, hogy kitüntessem a különbséget, mely az érsekujvári és a jelen eset közt van. Midőn az érsekujvári választás megvitattatott, két igen tisztelt képviselőtársunk, ha jól emlékszem, Klauzál Gábor és Szentkirályi Mór kifejtették, hogy egy elnök által — meglehet malitiából — elkövetett törvénytelenységnek nem lehet a választókat és megválasztottat sújtani. Ezen nézetet én mint elvet általánosságban akkor is magamévá tettem, osztozván azon nézetben, hogy semmiféle törvény vagy jogelv nem kívánhatja, sőt nem is helyeselheti, hogy valaki hibájáért büntetessék az, kiről tisztán áll, hogy ártatlan. Amaz esetben elkövetett a törvénytelenység; de akkor kitünt az iratokból, hogy a többség ezen törvénytelenések részese volt; most ellenkezőleg kitünik az iratokból, hogy az elnök által követett el törvénytelenység; — mert, bocsánatot kérek az előttem szólótól, de azon nézetet, hogy itt törvénytelenység nem követett volna el a megszakítás által, pártolni nem tudom. *(Helyeslés.)* Azonban kitünik az iratokból az is, hogy itt a többségben levő párt a törvénytelenység meggátolására mindent elkövetett, mi hatalmában állt. Megvallom, szivemből ohajtanám, hogy volna törvényünk, melynek alapján a törvényt így megszegő elnök megbüntethető legyen; a jelen esetben azonban ohajtanám, hogy legalább a házban tett nyilatkozatok által rovassék meg.

Minthogy pedig tisztán áll, hogy itt egy ember hibájáért a másikat kellene büntetni, a választás megsemmisítését nem pártolhatom s a kérdéses képviselőt igazolandónak tartom. *(Helyes!)*

Lónyay Gábor: Az érsekujvári és a szőnyegen forgó jelen választás között analogia van; de véleményem szerint csak azon analogia, hogy mind a két választás törvénytelen. A jelen esetben, azt hiszem, senki sem fogja tagadni, hogy a törvény megsértetett, a mennyiben t. i. a szavazás nem történt folytonosan és megszakítás nélkül. Ez lényeges forma, melyen nem lehet magunkat túltenni, mert ezen lényeges formának, törvénynek alapos indoka van, az t. i., hogy ha ily választás órákra, de annál inkább más napra halasztatik is, a választás más eredményt szülhet, mintha folytonosan foly. Mert pár óra alatt is lehet eredményt a választásra nézve előidézni vesztegetés és más

módok által; mennyivel inkább más nap, ha még távolabb helyekről új szavazók hozatnak elő, kik ugyanegy napon részt nem vettek volna. A törvény ezen indokánál fogva én azt tartom, hogy a választás törvénytelen, és így megsemmisítésére szavazok.

Szabadfy Sándor: Ha a tisztelt ház előtt az a kérdés forogna fenn, hogy új választási törvényeket alkossunk, akkor a hallottak engem is talán némileg egy jobb törvény alkotására indítanának; de a háznak jelenleg nem az a tárgya, vajon a törvény jó-e vagy nem jó? hanem az, hogy a törvény foganatosítva van-e vagy nincs? A szánalom igen szép a t. háztól, hogy nem kíván senkit jogában megsérteni; valaha a hétszemélyes táblának is volt hatalma ezt tenni, de azt hiszem, a törvényhozó testnek nincs hatalmában így eszelekedni, mert a törvényhozó testnek ahhoz kell magát szorosán tartania, hogy a hol törvénytelen van, orvosolja. Kimondatott bár itt, hogy több képviselő ügyében az elnökök rossz eljárása sokkal kevésbé volt kimutatva, mint itt, azt hiszem, hogy itt mégis mást nem lehet tenni, mint ezen választást megsemmisíteni. *(Helyeslés. Zaj. Szavazzunk!)*

Elnök: Miután senki sem kíván többé szólni, szavazás alá kerül az osztály véleménye, mely szerint e választás megsemmisítendő. Méltóztassanak azon képviselő urak felállani, kik az osztály véleményét elfogadják. *(Megtörténik.)* A többség az osztály véleményét nem fogadja el s így Manojlović Milán igazolt képviselőnek nyilvánítatik. *(Helyeslés.)*

Popovics Desseanu János: Én még a felett is kívánnék szavaztatni, vajon, Tisza Kálmán indítványára, az elnök azon törvénytelen eljárásért megrovassék-e vagy ne?

Tisza Kálmán: Én nem indítványoztam, csak véleményt mondtam.

Zichy Antal előadó olvassa az V-dik osztály jelentését Dedinszky József Csanádmegye nagylaki kerülete képviselője választása tárgyában.* Igazolást véleményez. *(Közhelyeslés.)*

Elnök: Ha senki sem kíván az osztály véleménye ellen szólni, Dedinszky József igazolt képviselőnek nyilvánítatik. *(Közhelyeslés.)*

Zichy Antal előadó (olvassa az V-ik osztály jelentését Ivánka Zsigmond Hontmegye németi kerülete képviselője választása iránt. Igazolást véleményez. *(Helyeslés.)*

Nyáry Pál: Megvallom, hogy azokból, miket hallottam, meggyőződést nem szerezhettem magamnak annyira, hogy akár igazolásra, akár vizsgálatra szavazzak. Ennélfogva kérném a t. házat, méltóztassék elrendelni az irományok felolvastatását. *(Az iratok felolvasztatnak.)*

Mindamellet, hogy mindenfelől helyeslést

hallok, ebben nem osztakozhatom, mert nekem okok kellene, hogy ezen szót kiejtsem: „helyes”. Én a felolvasott irományokból látom, hogy a kifogás a választás ellen tétetik, részint indokolva a választás előtt megtörtént, részint a választás folyama alatt előfordult eseményekkel. A választás előtt, t. i. az összeírás alkalmával törtétek, valamint az egész összeírás ellen, mint az összeírásba vezetett egyének szavazatképessége ellen is a kifogás, illetőleg a panasz, igen természetesen a központi bizottmányhoz tartozott; de megvallom, figyelmemet nagyon magára vonta azon körülmény, hogy, habár az összeírás ellen felfolyamodás tétetett, az, mi volt azon felfolyamodásban, miről csak az mondatik, hogy későn érkezett és azért nem tárgyalatott, sehonnan sem tűnik ki. Ezt oly lényegesnek tartom, hogy e nélkül nem tudnám kimondani a központi bizottmány eljárására azt, hogy helyes.

A mi magát a választást illeti, t. ház, igen feltűnő az, hogy épen az egyik követjelölt által nevezettek a bizonyítványt nem csak nem irták alá, hanem erre fölhivatván, az alá nem írásnak és visszavonulásuknak okát külön nyilatkozatukban terjeszték elő. Azon nyilatkozatban, ha egyebet elhallgatok is, elegendő az, hogy a szavazatszedés nem a törvény által szabott módon történt, nevezetesen, hogy nem személyesen, nem egyenkint, nem mindenki beiratását az összeírásból megvizsgálva, hanem az elnök részéről, a ki előtt az összeírás volt, személyes felhívások, a tömegeből való felkiáltások útján történt. Én azt gondolom, t. ház! ha bebizonyul, hogy így történt, akkor ez elegendő arra, hogy a választás megsemmisíttessék. *(Helyes!)*

De én, valamint azt nem mondhatom az egész eljárásra nézve, hogy helyes, úgy az ellenkezőt sem mondhatom, és ily körülmények közt, azt gondolom, egyebet aligha tehet a t. ház, mint hogy vizsgálatot rendeljen el. *(Helyeslés. Zaj.)*

Elnök: Nem lévén senki szólásra felhíva, fölkérem azokat, kik az osztály véleményét, mely az igazolás mellett szól; elfogadni kívánják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* Most méltóztassanak felállani azok, kik az osztály véleménye el-

len vannak. *(Megtörténik.)* A többség az osztály véleményét elfogadván, Ivánka Zsigmond az igazolt képviselők sorába vétetik fel. *(Helyeslés.)*

Zichy Antal előadó *(olvassa Csörghe László, Abaujmegye szépsi választókerülete képviselője megválasztására vonatkozólag az V-ik osztály jelentését, mely az igazolást ajánlja. Közhelyeslés.)*

Elnök: Ha senki sem kíván az osztály véleménye ellen szólani, Csörghe László igazolt képviselőnek nyilvánítatik. *(Közhelyeslés.)*

Zichy Antal előadó *(olvassa az V-dik osztály jelentését Médán Endre Kővárvidék remetei kerületének képviselője választási tárgyában, vizsgálatot ajánlva. Közhelyeslés.)*

Elnök: Elfogadtatik az osztály véleménye? *(Elfogadjuk!)* Ennélfogva vizsgálat rendeltetik el. Méltóztassék erre nézve valakit kijelölni. *(Fölkiáltások: Véghső Gellért!)* Véghső Gellért képviselő úr bizatik meg a vizsgálatlaltal. *(Közhelyeslés.)*

Zichy Antal előadó: Az osztály az ujabban beérkezett iratokat még nem tárgyalhatta, s így nem folytathatom a jelentést.

Elnök: Dedinszky előadó úr fogja a VI-dik osztály jelentését a ház elé terjeszteni.

Dedinszky József előadó *(olvassa a VI-ik osztály jelentését Sipos Ferencz Beregmegye felvidéki kerülete képviselője iránt, vizsgálat elrendelését véleményezve. Közhelyeslés.)*

Elnök: Ugy látom, a tisztelt ház az osztály véleményét elfogadja, s így határozatul kimondhatom, hogy vizsgálat fog elrendeltetni. *(Közhelyeslés.)* Méltóztassanak erre valakit kijelölni. *(Fölkiáltások: Csik!)* Csik képviselő úr bizatik meg a vizsgálatlaltal. *(Közhelyeslés.)*

Dedinszky József előadó *(olvassa a VI-dik osztály jelentését Kuba János Nyitramegye szakolczai kerülete képviselője iránt, igazolást véleményezve. Közhelyeslés.)*

Elnök: Elfogadtatik az osztály véleménye? *(Elfogadjuk.)* Kuba János igazolt képviselőnek nyilvánítatik. *(Közhelyeslés.)*

A második osztály délután 4 órakor ülést tart, a melyben az illető tagok megjelenni kéretnek. Holnap országos ülés lesz.

Az ülés végződik 2 1/2 órakor.